

Gombhoz a kabát

KÉP ÉS SZÖVEG A VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓBAN

Maczó Péter

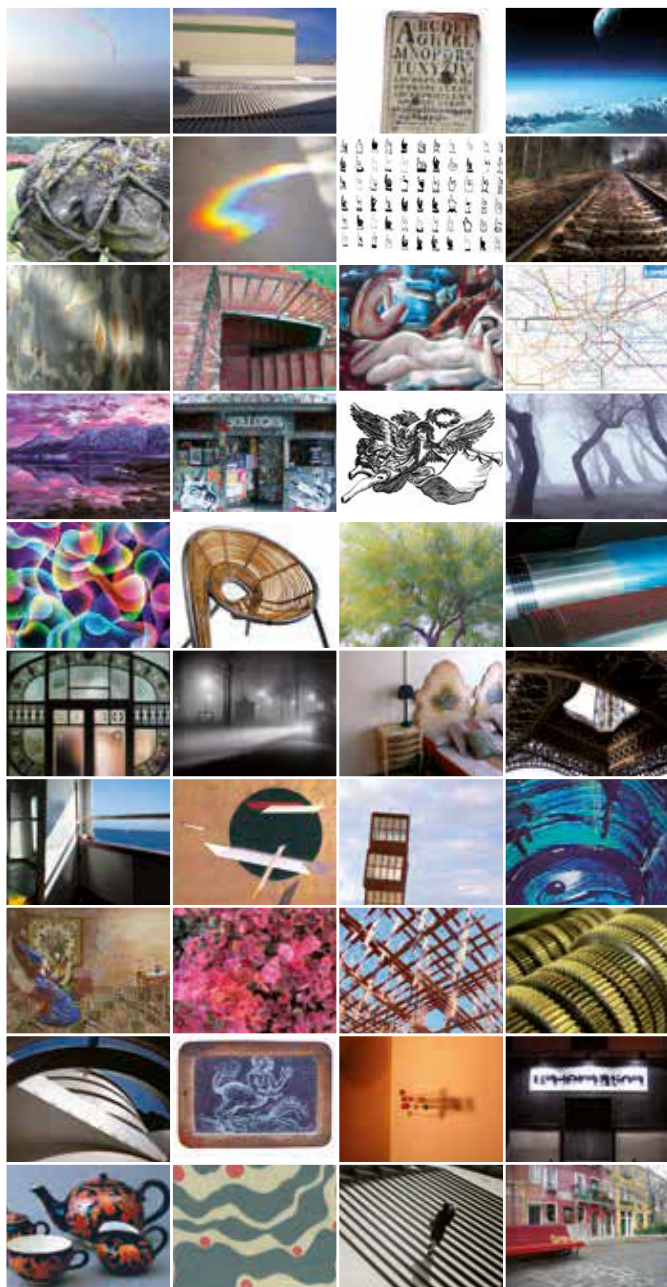
A tipográfia iránti szenvedélyem a nemzetközi stíusból fakad.

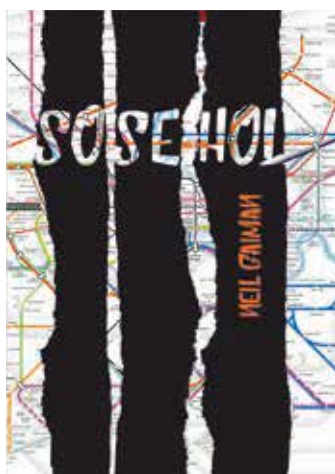
Így lettem eklektikus és pluralista. Úgy vélem, hogy a tipográfia a szellem kifejező eszköze, nem pedig fekete-fehér érv az abszolút rend mellett és a teljes káosz ellen.

– vallja magáról (s a tipográfiáról) Paula Scher, akit napjaink karakteres, sajátosan impulzív tipográfusaként ismerünk.

A Grafika a grafikában rovat cik-kének címe inkább bulváros, mint szakmai – gondolhatnánk, mert hogy kerül ide a kabát? Most, amikor már tavasz van... Tekintsük allegóriának, mivel az a tervezési feladat, amit az alábbiakban bemutatunk, a Budapesti Metropolitan Egyetem master hallgatóinak munkáival éppen ilyesmi.

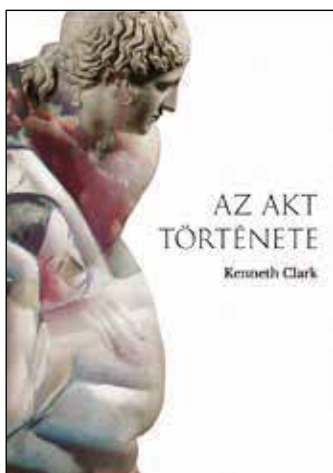
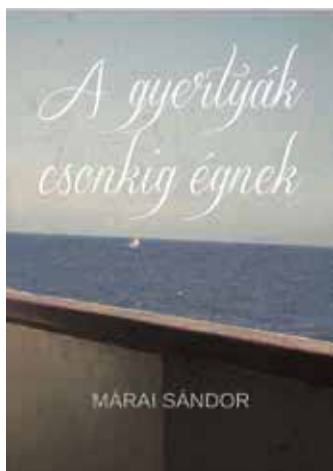
A könyvek, pontosabban a könyvborítók dekorálása – grafikával, vagy fotóval díszítése – az egyik legtermészetesebb módja annak, hogy a (leendő) olvasó érdeklődését felkeltsük. Nem volt ez mindig így, és manapság sem eszerint vásárolunk könyveket – hanem a szerző és a cím alapján. Gyakran elhangzó, brutálisnak tűnő, de a lényegyet kifejező érv, hogy egy szál rózsza, egy legelező őzike (szívárvány előtt), vagy egy bájos kiscica (pamutgombolyaggal) szinte bármely szirupos regényben a

Csengeri Eszter

választásaiban két népszerű képet is felhasznál: mindkettő lírai fotó, ahogyan a munkái is inkább erről az érdeklődésről tanuskodnak. Két könyvnel is montázsokat készített. További kompozíciói: Robert Merle Védett férfiak és Szabó Magda Abidég kötete irodalmi igényességét mutatják.

A felkínált fotókról:

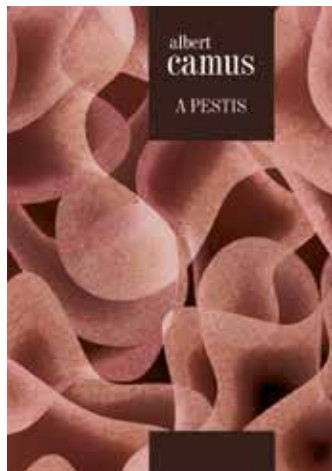
balra látható nézőképként az a negyven fotó és grafika, amelyek közül a hallgatók kiválaszthatták azt, amelyik számukra érdekes, és konkrét kötet borítójára alkalmas. Ezek a tájkép és a nyomdai, szakmai fotó között széles spektrumot töltenek be. Van közöttük jeles iparművészeti tárgyat bemutató felvétel és olyan részlet is, amelyben nem a mondanivaló, hanem inkább az anyagszerűség a domináns. Természetesen pár kép a betű (históriai) és a korábbi korokat idéző metszet, a klasszikus infografikai jelleg miatt nem maradhatott ki. Ha ebből a kollekciónból most kiválogatnánk, melyek nem kellettek, akkor jellemző módon éppen azokat találjuk, amelyek nagyon konkrétak, és azokat választották ki – többen is szívesen – amelyek nem dominánsak. Vagyis (szerintem helyesen) nem a kép adja a mondanivalót.

Más kérdés, és munkáikban ez szinte általános, hogy – mondjuk így – bátran nyúltak a fotókhoz. Igaz, erre biztatást is kaptak. Itt nem a szerzői-jogi oldalt fontolgattuk (ami egy éles munkánál természetesen felvetne olyan komoly kérdéseket is), hogy meddig mehet el a tipográfus az alkalmazott fotó átalakításában? Hát itt elment...

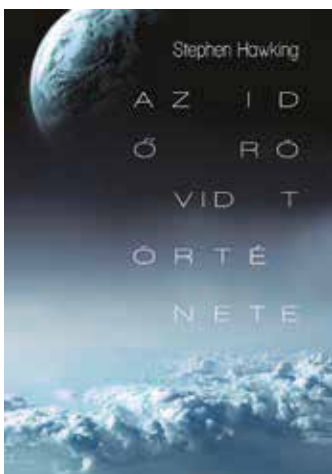
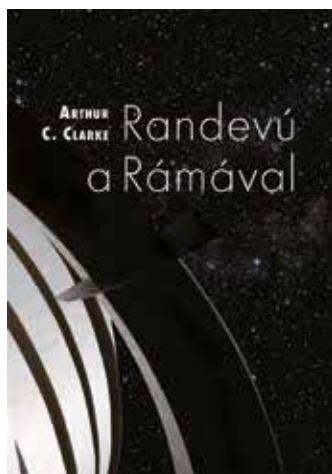
Nagy Attila

karakteresen férfias témákat vállalt fel. A fotók merészen szűkre vágott részleteivel, sőt elforgatásukkal is igyekezett a kötetek hangulatát kifejezni. Domináns, sötét tónusú borítói között – nekem biztos tájékozódási pontot adóan – több klasszikus, irodalmi érték akad...

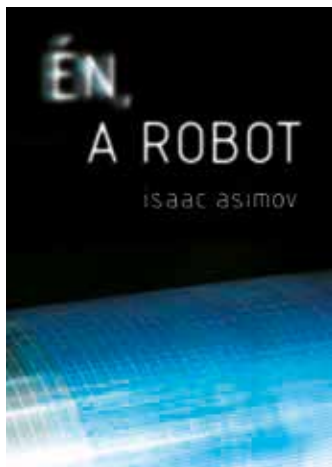

ja magára a figyelmet. De vajon elég-e, ha feltűnőek vagyunk? A tartalom (s könyvnél kivált) némiképp fontosabb. Belátom, bor esetében e megközelítés kicsit elvont: nem egy történetet kell kifejeznie a tervezőgrafikának, habár neves sommeliereket hallva (kik pohárkát csóválgatva, cuppogva és szippantgatva) elmondják érzéseiket, elámulunk, mi minden is van egy palack jófajta nedűben – csak meg kell kóstolni...

borítóra kerülhet. Vagyis a kép nem szükségszerűen fejezi ki a tartalmat, más szóval a szöveg (szerző és cím) pontosít. Nyilvánvaló, s erre manapság máshol is bőségesen találunk példát, a szöveg sem mindig azt jelenti, amit... vagy csak mi képzeljük bele – jóakarattal? A francia szépirodalmi köteteknek szinte jellemzője volt a fehér kartonborító, rajta a név és a mű címe fehéren/feketén, illetve némi vörös színnel kiemelve. Hasonlóan, ahogyan a mives boroknál is dívik, és nem a borász vidám fotós portréja, a borhoz kitalált vicces elnevezés vagy a vignettán burjánzó díszítések emelik meg a terméket. Fentiekre konkrét példát találni, hiszen mássága és hangossága felhív-

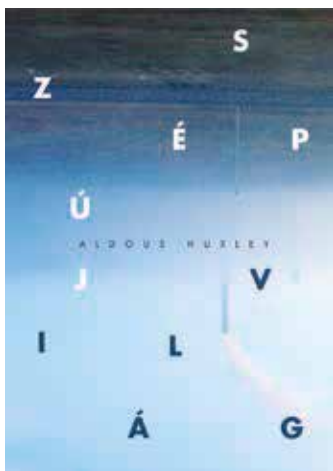
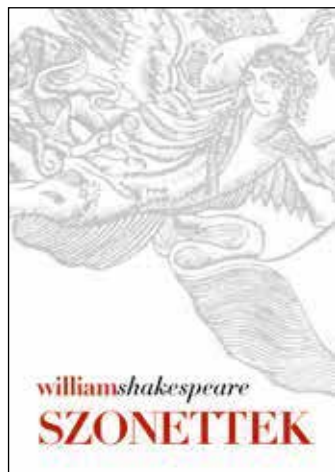

véért maradjunk inkább a könyveknél! Rangos kiadók, sőt sorozatok jelennek meg tisztán szöveges, tipós fedéllel. Nem feltétlenül az előző érában kiadott AVR (azaz a világirodalom remekei) című – shirting vászonba kötött – európai sorozatra gondolok, amelyet a nép kulturális felemelkedésének céljából adtak ki: 12 kötet egy sorozat, amely havonta, vagyis egy egész éven át kínált igazán klasszikus irodalmat a (főleg vidéki) olvasóknak... á 26 forint/kötet

Pressing Zsófia

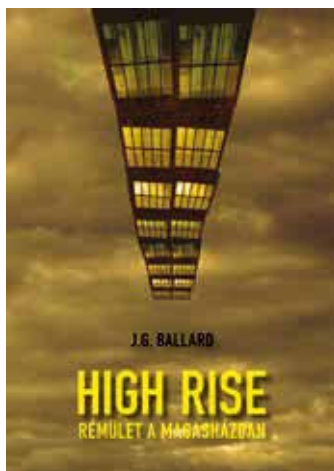
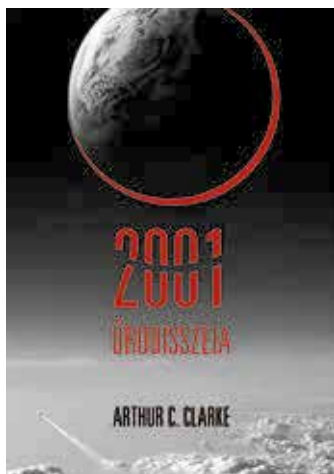
címei alapján (akár) mindenevő is lehetne. Itt, irodalomra értve, talán nem találja bántónak. Több szakmai fotót is talál, – aki nyomdász. Borítói közül Shakespeare sem maradhat ki, mint ahogy a (fejre állított) gyárkémény sem, ami a román határon füstölög... Szép új világ?

áron, igaz, félfamentes papírra nyomva ám Camust, Dumast, Thackerayt, G. B. Shawt vagy Dantét. Felsorolni kevés a hely a kiváló szerzők névsorára, de talán találkoztak már vele otthon, vagy ellátogatva, a nagyszülők könyvespolcán, hiszen a sorozat 100-120ezer példányban jelent meg...

Igen, mindig belefutok a (kultur)politikába. Szóval ez nem volt egy szép sorozat – már csak a Times betűtípusa miatt sem –, de kiváló és hasznos olvasmányok voltak.

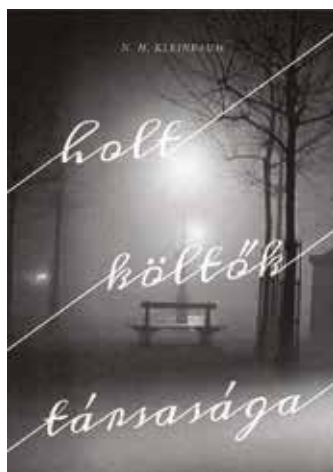
Sefta Lejla

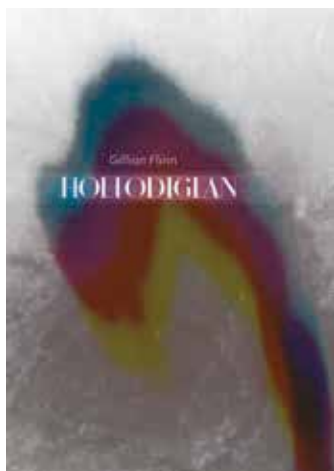
tervezésre kiválasztott kötetei közül – bevallom –, egyiket sem olvastam.

A Holt költők társaságát filmként, sok éve már, láttam.

Míndez azonban semmit sem von le terveinek kreatív erejéből, és (ha hiszünk az alkotónak és a borítók erős hangulatának), amely, mint ezt általában gondolom, essen ciálisan kell hogy kifejezzék a művet, interpretálják a tartalmat.

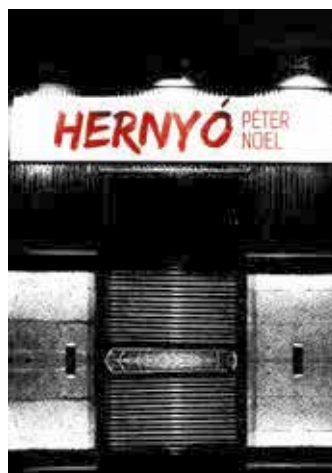
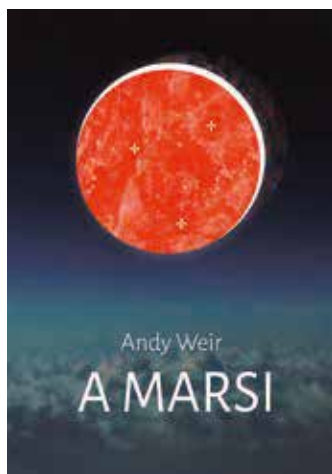
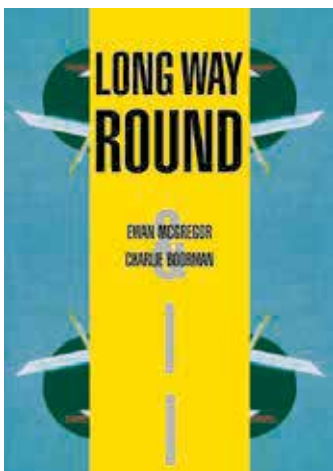
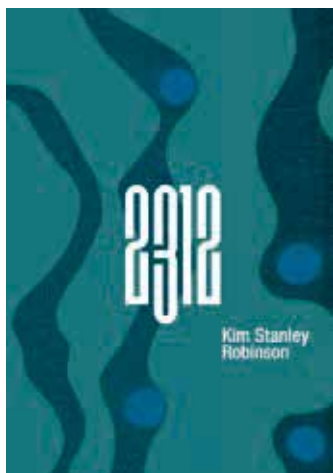
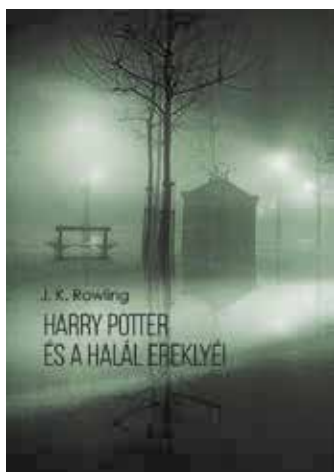
A Helikon kiadónál Szántó Tibor készített (néha) olyan tipós fedeleket, amiket példaként ajánlhatunk, és Urai Erika (szinte) mindig! Nagyon igényesen és művesen, habár illusztrálni is tudta volna őket. Persze sokakat megnevezhetnék a mai tervezők közül is, ha csak Pintér Józsefre gondolok, aki kívül-belül értője a szépen megtervezett könyveknek. Nostalgikus merengés helyett és még a témához illően azonban meg kell említenem Jan Tschicholdot, a lipcsei születésű kalligráfust, tervezőt és grafikus tanárt (két szóval: München, Paul Renner), aki *Typographische Gestaltung*, majd később *New Typography* címen megjelent munkáiban summázatot adja a Bauhaus új törekvéseinek és általában a modern tipográfiának. Az asszimétrikus tervezés hívéből ugyan később a szimmetria apostola lett, de ez mit sem csorbít kiválóságán, s hogy miért említem? Ő tervezte meg a Penguin Book jól ismert arculatát. Itt sem csak a tipográfiai fedélre és az oly népszerű kis emblé-

mára utalok, hanem a könyv-tervezés általános feladataira is, amelynek ismerete komoly szakmai ismeretet kíván. A bemutatásra váró fedeleket készítő (betűtervezésbe merült) hallgatónknak pedig csak annyit: *Sabon* antikva – ezt a típust is Tschichold tervezte.

... és akkor végre a feladathoz: A kiírás szerint, konkrét fotók, grafikák limitált sorából kellett tervezésre kiválasztani és felhasználni egy-egy kötethez egy-egy képet, amely a hallga-

Szegedi Krisztina

igyekezett ütős borítókat alkotni. Így lett a szírvárványos képből egy misztikus halálközeli élmény, és Moholy-Nagy grafikájából (ez itt a középső fedélterv) egy erős áthidalással a *Long way round*... Persze nem véletlen, hogy oldalpárban szerepel Rowling és Kleinbaum kis áthallással, és a graffitikkal dekorált fotóból a szlomos portál, amihez a *Hernyó* éppen jó cím. 2312 – jelzi, hogy a hallgatók már a betűtervezés felé kacsintgatnak.

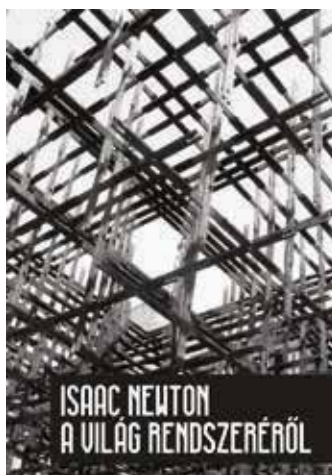
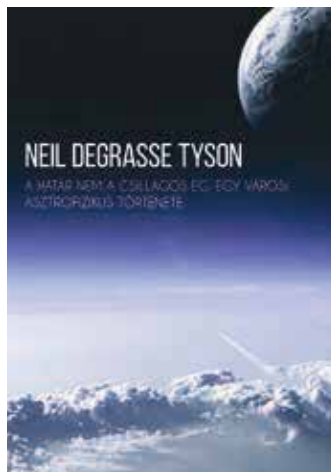

tó, mint olvasó (tehát nem úgy, hogy el sem olvastam a könyvet – találkozunk ilyenekkel is, ugye?) számára megfelelő alap a kötet fedéltervéhez.

Azzal a finom célzással, hogy alap, azt is jelezném, hogy nem a megoldást adó és mindent elmesélő grafikára gondoljunk. Természetesen a választott képhez (bár egyik-másik igazán rangos fotós munkája volt) tetzés szerint hozzányúlhattak, de a lényegi elem, nyilván a tipográfia lett, amely a szerző és a cím szerint konkrétizálta a kompozíciót.

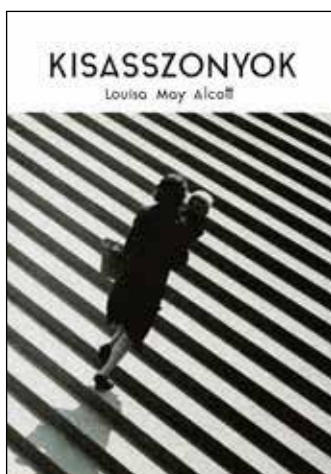
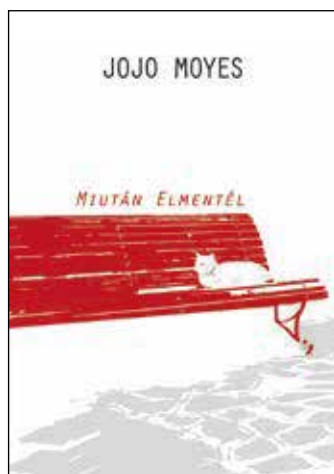
A kész borítóterveken keresztül vizsgálhatjuk, hogy a szöveg egzakttsága milyen viszonyban van a kép empatikus jelentésével, avagy milyen sajátos improvizációkat kínál/indukál egy kép – kölcsönhatásban a tipo-grafikai kompozícióval. Több esetben a hallgatók nem csupán szedett betűket alkalmaztak, hanem maguk kreáltak tipográfiai elemeket is beépítettek.

Bevallom, ezúttal az is érdekes volt nekem, hogy a mai huszonevesek milyen könyveket

Tóth Valéria

a menyországot választotta – három kötete is szférikus utalás. Ugyanakkor a hagyományos és jól bevált sémákat is rutinnal alkalmazta tervezésében. Ilyen a legnépszerűbb Brassai (alias Halász Gyula) fotójára készített Italo Calvino borítója, vagy a Kisasszonyok című könyv, ahol a kép erős fény-árnyék játéka érvényesülhetett. A legmerészebb, kissé modernista tipográfiával tervezett Jojo Moyes kötetnél az eredeti fotóra alig ismerünk rá...

olvasnak (lazán, a Harry Potter után) és a bemutatott munkák alapján nagy változásokat (személyemre vonatkoztatva, el kell ismernem, inkább lemaradtást) tapasztaltam. De ez már másik téma. Ami feltétlenül említendő: az a feladatban meghatározott A5

könyvformátum, amely erősen korlátozó tényező lehet, de a mindennapok realitásában nem lényegtelen.

Gyakran találkozunk rosszul megválasztott formátumokkal vagy éppen modoros és nem a témához – inkább az alkotó önkifejezéséhez közelítő – próbálkozásokkal. Szépirodalom esetén a francia könyvforma igazán ideális, és ez a méret, itt ehhez szolgál jó példaként.

Éppen ezért ebben a beszámolóban határozottan ragaszkodtam, az azonos méretekhez. A hallgatók borítóterveiket egy kisebb (szerzőt és szöveget) bemutató katalógussal prezentálták. A cikk terjedelme nem nyújt lehetőséget a komplex bemutatásra, hiszen minden

kötetnek megvolt, megvan az előzménye. Azokkal összevetve még érdekesebb, tanulságos az eredmény!

Befejezésül két-két oldalpárt, emeltünk be, hogy ezzel jelezzük a tervezéshez ez is hozzátartozott. A könyv klasszikus műfaj, megtartásra érdemes...

